# המאסף

## חודש כסליו ה'תק"סט

# א

### שירים

—

על מות החכם יואל בן יהודה 1)

צִפּוֹר בּוֹדֵד כִּי יַנְעִים בִּכְלוּב קוֹלוֹ
לֵב בְּעָלָיו יְעַנֵּג וְנַפְשׁוֹ דֹאֶבֶת
הַפַּח נִשְׁבָּר וְלַחָפְשִׁי שֻׁלַּח הָאָסִיר
אָז יָגִיל הוּא וְנֶפֶשׁ שׁוֹבָיו כֹּאֶבֶת

כן

---

1) הן קרבה שנת השבע מיום נוגע בחצי ימיו החכם ר' יואל בן ר' יהודה ליב ז"ל, אחד מילידי קהלתנו, אשר היה פראפעססאר ומורה ראשון בבית החנוך (ווילהעלמס-שולע) בקרית ברעסלויא, וכל אוהב לשון וספר עודנו יהמה לבו ונפשו

כֵּן בְּעֵמֶק עָכוֹר זֶה עֵת שָׁכְנְךָ יוֹאֵל !
קוֹלְךָ שָׁמַעְנוּ בְּנֹעַם הָיִינוּ שְׂמֵחִים
נַפְשְׁךָ נִפְדָּה מִצָּר לַמָּרוֹם עָלִיתָ
עַתָּה אַתָּה תְּרַנֵּן וַאֲנַחְנוּ נֶאֱנָחִים ׃

מאיר שלעזינגער ׃

---

ונפשו תשתוחח, ועיניו תרדנה דמע על אבדן האיש הזה, אשר מותו לשבר בת עמו יחשב. חכמה וצדק כתאומים בו נפגשו, אמת ושלום יחדו נשקו. ידיו רב לו בידיעת חכמות ולשונות רבות, ונכיר מנאה ידו בדעת לשוננו היקרה, והשיגה די באר תעלומות מקראי קדש. שפתותיו נוטפות מור, וכל דבריו נכוחים וישרים למוצאי דעת. ותפארת עולם יהי' לו באור תהלים אשר כתב ע"פ העתקת רבו הגדול החכם רמ"ד ז"ל, וההקדמה הגדולה והנפלאה אשר שלח לפניה, מלבד שאר ספרים אשר חבר הן בלשוננו והן בלשון עמים. הוא היה אחד מבעלי המאספים הראשונים והפיץ מעיני חכמה חוצה. בגויו החלש שכנה נפש יקרה מאוד, עניו הי' לבו, לא ידע חנף ושפת חלקלקות, אח לירא הי' ובכל עת אהב הריע. אך אהה! רעים היו ימי חלדו, הניקוהו מכאובות, עד עזבהו כחו ובמבחר שנותיו נדמה ואיננו! —. והנה מאסף מקום, כי נשבת המאסף עד הנה, לא ידעו בעלי לשון המשתפכים נפש ושיח על השבר הזה, איה איפוא יציגו מצבת זכר היקר הזה, עד הכינונו להם פה מקום. והננו מבקשים פני אוהבי ומיודעי נפש החכם המנוח הנ"ל, היודעים תולדתו ומקרותיו מנעוריו עד יום מותו, להביאם על לוח ספר ולהובילם לנו, ואכתבנו כעתיקם ברצון טוב ובנפש חפצה במכתבי המאסף.

ועוד אחר , על קבר הנ"ל ·

בִּדְמִי יָמֶיךָ לַקֶּבֶר הוּבַלְתָּ
הָהּ יַקִּירִי ! הֶחָכְמָה מַר צוֹרַחַת ׃
הִנֵּה זֶרַע רַב עַל תְּלָמַי שָׁתַלְתָּ
שִׂדַּדְתָּ אַדְמָתִי וַאֲנִי פּוֹרַחַת

אַךְ פֹּה בְּדִמְעָה זָרַעְתָּ זְרָעֶיךָ
וְתַחַת הַמֶּשֶׁךְ הָלַכְתָּ שָׁחוֹחַ
אוּלָם שָׁמָּה בְּרִנָּה תִקְצוֹר קְצִירֶיךָ
שָׁם תִּשְׁכַּב תָּנוּחַ עִם יְגִיעֵי כֹחַ ·

ש — כ

---

# ב

## בקורת ספר הברית

בשנת ה' תקנ"ז הופיע בעיר ברין, בדפוס יאזעף קארל ניימאן, ספר עברית יקר ערך מאוד ואוצר מדע וחכמה, אשר קראו מחברו בשם ספר הברית · ולו שם ומקום בין ספרי החכמה הגדולים אשר הנחילו לנו מעולם אנשי שם בעלי חכמה ואספות בלשוננו הקדושה, לתפארת ישראל ולתהלת השפה היקרה הזאת · כאלים ומעין גנים לר' יוסף קאנדיא, כנלא ליפראל, כן ספר הברית תפארת עושהו · ושם המחבר ספר היקר הזה הוא פלאי ונעלם משער הספר וממכתבי הסכמותיו הרבים, אמנם בכל זאת נודע הוא לרבים המכירים אותו פנים אל פנים, כאשר נדבר למטה · — ואך בוא נבוא השערה והנה לנו כדורך על מפתן בית נכות גדול, ורואה מסכנות ערומות ולבורות / גבוהות ותלולות, כן תחזה עין הקורא בשער הספר הזה רשום בכתב מספר רב מהחכמות וידיעות אשר תכו בפנים הספר · כי המחבר שת בשמים פיו, ולשונו תהלך בארץ, גדולות ידבר משבעה רקיעים, מכוכבי האור וקיימים, מגלגל השמש והירח וכל צבאם (ע"פ חכמת האסטראנאמיע לפי תכונה הישנה), וידבר מארבעה יסודות וכחות הבריאה, ומדרכי הטבע בכלל (ע"פ חכמת הפיזיק), מכדור הארץ ומחלקותיו (ע"פ חכמת הגעאגראפיע), וידבר על העצים והאבנים, על הדומם הצומח החי ומדבר (ע"פ חכמת תולדות הטבע, היסטאריא נאטורא-לים); פיו פתח בחכמת הגיון (לאגיק) והנתוח (אנא-טאמיע) וידיעת העשבים (באטאניק) ומלאכת ההנעה (אפטיק), ותורת חסד על לשונו, כי ירד לעמקי חכמת הקבלה, והראה בקיאתו בש"ס ובזוהר ובשאר ספרי לה"ק היותר יקרים · מכל הענינים האלה דבר בעל הברית או פרטיים הרבה או ראשי פרקים ותוכן הכללים והלמודיים ·

והנה

והנה אף אמנם שהמחבר לא האריך לבאר כל חכמה וחכמה לפי יסודותיה, גדריה ומחלקותיה, ואיננו רק מאסף אמרים ותכליתיים (רעזולטאטע) היוצאים מדברי המחברים הראשונים והאחרונים הישראלים ובלתי ישראלים, וחדושיו ודעותיו רק מצער הנה, כאשר העיר הוא בעצמו בהקדמתו (וגם על מעט חדושיו יש לנו טענות לסתור כאשר יראה הקורא בסמוך), בכל זאת לא בא כבושם ורוכל הוא אשר מרכלתו אך סדורות בבית מסחרו, לא כן המחבר היקר הזה, כי הוא עיין וחשב על עניניו, וסדרם וערכם לפנינו ע"פ רוב באר היטב, ובשפה זכה ונעימה. ומרוב למודו ויגיעתו אשר יגע לאסוף ולקבוץ על יד ולחלק לעמו חכמות רמות ונשגבות, בפרט חדושי חכמי העמים האחרונים, דברים אשר לא שמעה און העבריי עד הנה, עשה לו שם כשם הגדולים אשר בארץ, ולו יאתה פאר וכבוד, כי כבוד עשה לעמו ויקר תפארת ללשוננו היקרה, להרחיב אמריה בדברי מדע ובינה, ועל כלם עלה תוכחת מוסר אשר כתב באהבת רעים, אשר כל קוראם ימצא נחת ועונג, וישרים המה "למוצאי דעת. וראוי לכל אוהב לשון וספר לקנות המחברת הגדולה והיקרה הזאת, ולשומה באוצרות ספריו, אם יש לאל ידיו. עד כה דברנו מספר הברית ע"ד כלל, וע"ד זה אין לנו רק להללו.

אמנם בהיות כי אין שלם בעולם זולתי אלוה, ובינת אדם נגבלה וקצרה, ואף אם יכתוב אדם ספר קטן ובחכמה אחת לא ינצל מטעות, ושגיאות מי יבין? אף כי ספר רב הכמות ורב האיכות כספר הברית הזה, אשר ישים דבריו בחכמות רבות ושונות, וגם לפי עדות המחבר בעצמו לא למד וחקר מנעוריו ספרי כל חכמה, אשר הביא, בכתבם ובלשונם, ורבים מהם אך נאמרו לו מפי יודעי חכמה והוא כתב על פיהם על הספר, לכן אין להתפלא אם נמצאו בספרו הגדול כמה דברים לא נכונים וישרים, הן בסדר והן בענינים עצמם. על כן אין לנו אשם אם נפנה עליו עין בקורת ונשים עליו אמרינו בפרט, להגיד את אשר לא ישר בו כפי מחשבתנו. והנה נעבור עליו ונשפטהו ע"ב חומר, פועל, צורה, ותכלית.

וזאת לדעת כי לא על כל השגיאות אשר בספר הזה נבוא עמו במשפט, יען כי ברוב כמותו יתרבה ג"כ הנהתו, ויגדלו ויצמחו ההגהות לספר שלם · אך נדבר ממקומות היותר יקרים, ונביאם אחת אחת בכתבי המאסף, והשאר נשאר לקורא מבין ומשכיל מקום לחשוב ולעיין ·

חומר הספר הזה הוא לשון עברית, ועל הרוב נקיה וקלה, ולפעמים ירים המחבר כמליץ קולו לדבר בלשון צחה מאוד · גם בהביאו דעות חדשות וכלי מלאכתיים חדשים מקרוב באו, לא שערום אבותינו, ידע המחבר על פי רוב לכלכל דבריו במשפט, ולדבר דבר על אפניו בטוב טעם ושכל, וירוץ כל קורא בהם · ובזה דרך בעקבות בע"המח ספר ראשית למודים אשר הי' לפניו · ונציב לך פה ציונים לדוגמא מלשונו הנעימה בהעתקת איזה מקומות מספר הברית הזה :

חלק א' פרק ט"ו דף כ"ג ע"ב בדברו ממראה הרקיע יאמר בזה הלשון :

„דע שהשמים והכוכבים, מפני קוצר חוש הראות אשר לנו · לא נוכל לגזור עליהם מראה כלל, לא עין לבן ולא עין אדם · אף לא תכלת ושאר מראות · וזה שאנו רואים אותם כעין תכלת · הוא לפי גובה האויר למראות עין בלבד · והטעם לפי שנתבאר בחכמת הראות (אָפטיק) שמראה השחור הוא ההעדר, בעבור התדמותו בבטול החוש והמוחש · כלומר כשיפנה האור או יסגר העין יהי' מתדמה השחרות · ואולם הלבן הוא הקנין · והוא עצם האור והחזק שבמראות · ומבואר עוד שהאמצעי שבין הלובן והשחרות הוא עין התכלת, כי · אם תתערב צבע הלבן עם השחור ביחד יתהוה התכלת · לכן אמור מעתה שעין הרואה בגבהי מרומים, אשר במקום כלות בו כח הראות · על כי תכלית לכחו בלי ספק · ישאר במקום ההוא מראה השחור לנגד עיניו בדמיונו · אבל בעבור

התערבו בנצוצי השמש, שהוא הקנין, יוליד לעין הרואה מראה התכלת, אשר על כן כל עוד שהשמש יותר בהיר הוא בשחקים באמצע היום; יהיה מראה השמים יותר זך ונוטה ללובן בעיני האדם · ובערב הוא יותר נוטה לשחרות; ושמים לא זכו בעיני · "

בחלק הזה דף מ' ע"א יאמר בזה"ל:

„בים יש מקומות אשר שמה תתנועע שבולת המים בעינול כגלגל, וגליו כסופה ירדפו שמה סביב סביב · וזה נקרא שבולת גלגל (אטער שטרודעל) · והמקומות האלה מסוכנים מאוד לעוברי ימים, כי כאשר תתק בנה הספינות להם הרחק כחצי פרסה, גם שמה יהמו יחמרו מימיהם; וימשכו את הספינה אל בינות הגלגל אשר תחוג ותנוע שמה סביב סביב; ותרוץ הגלגל בהכרח ובאין המלט אם כבר נזדמנה סמוך לה כחצות פרסה, ובבואה אל תוכה אבדה תקות האנשים שעל הספינה, והמם גלגל עגלתו שמה, עד ינתקו החבלים של הספינה, ותקרע הנס ותשבר התורן, והאניה זו לשוא שמרה העת והעונה שתנצל מאוהו המקום · כי לא תצא משם עד תשבר · או תתהפך על פניה ויגוע כל בשר יחדו אשר בה · "

עוד בחלק זה דף פ"ד ע"א כשידבר בעל ספר מחכמת הנתוח ובנין האברים הפנימיים יאמר בזה"ל:

„דע ידידי שיש באדם ג' מדורים, תחתים שנים שלשים מדור העליון הוא הראש אשר בו המוח, וכבר בארתי לך מהותו בזה הפרק; מדור האמצעי הוא החזה אשר בו הלב והריאה, וכבר בארתי לך מהותם בפרק ב' מזה המאמר; מדור התחתון הוא הבטן, כי בין החזה והבטן במקום שהחזה מסתיימת (צ"ל מסתיים) שם פרוס עוד אחד באמצע הגוף מן הקצה אל הקצה מחוברת (צ"ל

מחובר

מהובר) סביב לכל הקצוות. אבל אינה שטוחה (צ"ל
אינו שטוח) בחוזק, רק ברפיון, עד שתלויה (צ"ל שתלוי)
מעט כדוריית למטה. והוא מסך מבדיל בין החזה שבה
(צ"ל שבו) הלב והריאה, ובין הבטן ומה שבה וכו'.".

אך פעמים רבות מאוד חטא נגד משפט הלשון ודקדוקה,
כמו במאמר האחרון אשר העתקנו פה כנה את החָזֶה (שהוא
שם זכר כמו כל השמות שסופם ה' וסגול לפניה) בלשון
נקבה, ואמר מסתיימת, וכן יאמר על העור: מחוברת,
אינה שטוחה וכו'. גם נאר לפעמים מלה ארמית במקום
שנמצא היטב מלה עברית, כמו שהחזה מסתיימת תחת
שהחזה כלה, וכן הרבה בספרו. גם כנו שמות אברי
הגוף או דברים מלאכתיים אשר לא נמצאו בספרים כלל או
מעט מזעיר, לא נאר לפעמים המלות כראוי, כי כן יכנה
חוטי גידים הדקים (זעהנען בל"א) עורקים, וראוי
מתרים, כי העורקים המה הנערווען. וכן יכנה
הבארמעטער: בלי משקל לרוח, ויפה כנוה
החכם ר' ברוך לינדא: פלס האויר (וטוב מזה:
מפלס הרוח), וכן הרבה. וכל זה נוכל למחול לכותב
ספר גדול כזה ובורא חדשות. אמנם בזה שגה מאוד, כי
הלוך ילך לרוב בדרכי סופרים המשובשים הראשונים, להטיף
מלתו תמיד על פסוקי הנביאים, ולעקם הכתובים ולשלפם
ולשום בהם כונה אחרת, כמו: יודע כמובא למעלה,
אחי וראש, כי כן הודע ונביא לבב חכמה, את
קסתי נתתי בענין, ודומיהם. וזה רעה חולי ממחברי
סרי טעם, אשר לא ידעו לדבר נכוח (וכבר נזף הרב ר'
יוסף מקאנדיא באגרותיו לר' שמואל בן יהודה, נגד
משחיתי לשון כאלה). אך איש אשר לו לשון למודים כמחבר
ספר הברית הזה היה ראוי להתרחק מלזות שפתים כאלה.
ופועל זה הספר הוא, כפי אשר הוברר לנו מעדות איזה
חכמים המכירים אותו פנ"אפ, ר' אליהו מעיר
ווילנא (איננו החסיד המפורסם המנוח ר' אליהו, כי
אם איש אחר, ושם משפחתו לתולדותיו לא נודע לנו), האיש

ההוא

ההוא בעצמו אשר נסע זה כעשר שנים דרך עירנו וביתר ערי אשכנז ובשאר מדינות למכור פרי מחשבתו 1 ), והוא איש יפה עינים וטוב רואי, כל דבריו בנחת נשמעים, והכרת פניו תעיד חכמתו· והנה ר' אליהו הזה, בעת צרתו בחלותו ממכאוב עינים, פצה פיו לנדור נדר ולאסור אסר על נפשו לבל יזכיר שמו בספרו (כמובא בהקדמתו)· ואחרי כן צר לו הדבר, ונחם את אשר נמהר לעשות, בראותו הנזק אשר הגיע לו ע"י נדרו 2 )· אך נוקש באמרי פיו, נלכד במבטא שפתיו, ולא רצה להפיר נדרו· ובכל זאת גלה טפח ומכסה טפח, גלה והחבא, עד שבתחבולה פתח ראש דבריו בפתיחת ספרו עם מאמר אחד מתקוני הזוהר: פתח אליהו ואמר וכו'· והנה ע"י מעשה עצמו נתן לנו החכם הזה אשר

1 ) על זאת ידאב לבנו, על בזוי חכמים וסופרים בעו"ה אצל אנשי אמונתנו, שגם הנדיבים האוהבים וקונים ספרים קדשים, לא יבקשום אצל מוכרי ספרים אך מפנים שהמחברים בעצמם יחזרו על הפתחים כמו רוכלים להביא בכורי עשתונותיהם לבית כל אחד, וע"י זה נתמעטו מוכרי ספרים וירבה קלון תורה וחכמה, וחרפה היא לנו בעיני שאר העמים המכבדים חכמיהם מאוד, ותיקר נפשם בעיניהם· ואלו להמון עם הבוזים כל חכמה, כי לא ידעו ערכה ואך באוכל ועונג תתאב נפשם, החרשנו; אך אתם יקירי עם! אשר תשבעו בלאכות ונעימות נפשכם, וכבוד חכמים תכירו, מדוע תעלימו עין גם אתם, מכבד אשר לו הכבוד כזה ויאה?

ד"ה·

2 ) רבים הכחישו שהוא המחבר, והזילוהו כאחד מאורחא פרחא· ועודנו רבים המכחישים עוד היום שר' אליהו הנ"ל חבר ספר הברית, וטעות הוא בידם· כי במה שר' אליהו לא ידע לפעמים לענות משפה ולחוץ על אחד הענינים הנכללים בספרו, ולהשיב לשואלו דבר הוגן, אין ראיה, כי העולה על מחשבתו שהאיש הזה כתב בחכמות רבות אשר לא למד בנעוריו בבית הספר, ואך כאמרו לו מפי אחרים, יבין את זאת, והדבר לא יקשה בעיניו·

ד"ה.

(אשר כל דבריו מלאים תוכחת מוסר / ולפעמים הפריז על מדותיו מאוד) מוסר השכל גדול / שלא יבהל אדם על פיו בנדרים וקונמות / כמאמר חז"ל כל הנודר כאלו הקריב במה וכו' / וכמאמר החכם שלמה : טוב שלא תדור וכו' · ועתה נבוא אל העיקר / אל

צורת הספר הזה / הוא מלא על כל גדותיו למודיות וחכמות רמות ונשגבות בדעת אלהים ושכלים נפרדים / בדעת התבל וכל מלואיה / ובדעת האדם גויו ונפשו / וכל החכמות השייכים להם / אשר בידיעתם ישיג האנוש תכלית השלימות / ושם אדם יאה לו · והמחבר שם אבן פנה ליסד מחברתו הגדולה / את ספר הנסתר וקבלה מר' חיים ויטאל תלמוד הא"רי ז"ל / אשר שם נאמר כי כל אדם יכול להגיע ל מדרגת רוח הקדש גם בזמן הזה · ועל יסוד זה הטביע בעל הברית כל אדני החכמות הידועות לו בנגלה ונסתר (והמשכיל יבין) · ואת ספרו חלק לשני חלקים · הראשון קרא בשם כתב יושר / בו ידבר מהנגלות / והשני קרא דברי אמת / ושם דבריו בסתר · ואנו אין לנו עסק בנסתרות / ולא חלק ונחלה בענינים אשר ממעל לשכל אנושי / לכן אך בחכמות הנגלות נשים אמרינו ונוכח עליהם כיד ה' הטובה לנו ·

והנה המחבר לא דרך בעקבות שאר מחברי כללי ענינים מחכמות שונות ע"פ סדר מה (ענציקלאפעדיא) / אם על סדר א' ב' או על סדר כל חכמה וחכמה לפי גדריהן והשתלשלותיהן הטבעיות / והוא לא כן עשה / כי אם בחר לו דרך מיוחד · פתח מעט מזעיר מחכמת הגיון / מעשרה מאמרות דארסטו 1) / ואחר כן נשא עיניו לשמים וידבר משבעה רקיעים

---

1) ופה טעה במשל אשר הביא דף ו"ו, בו רצוף י' המאמרות, באמרו : „ראובן בן יעקב, הארוך, הלבן, העשיר, בירושלים, באחד בשבת, יושב, ומכה את עצמו, על לבו" · ולפי דעתו יהי' ומכה את עצמו הפועל, ועל לבו הנפעל, ואיננו כן כי את עצמו הוא הנפעל, ועל לבו הוא המכה, ויען כי כבר הביא בירושלים, שהוא האנה, אם כן על לבו שפת יתר הוא ·

רקיעים (ע"פ מאמר ר"ל לקיש בפרק אין דורשין / וע"פ
מאמרי הזוהר מזו הענין) והוסיף לדבר מהגלגלים וכוכבים
ומזלות (וימאן בדעות המחקרים הפלוסופים הגדולים / וגם
בדברי הרמב"ם ז"ל ישים תפלה / בענין עלם הגלגלים
והמזלות / אך בחר לו דעה מיוחדת והחביא את עצמו בסתרי
הקבלה) / וידבר מתהלוכות כוכבי השמים / משמש וירח בפרט
(וימלא שחוק פיו על מחקרים ותוכנים הגדולים המאמינים
שגם הכוכבים המה עולמות גשמיים / מיושבים מאדם ושאר
נבראים / ומקבלים אור מהשמש כמו הירח וכו') / ואח"כ
יבדיל בין שמים לארץ ופתח בארבעה יסודות וידבר מחכמת
הפיזיק / ויחלק הענינים והלמודיים ויקשרם בארבעה יסודות
האלה ; כל אשר נוגע באש / כמו כח וטבע האש והעלעקטע,
ריציטעט / והרים המקיאים אש וכהנה יקשור ביסוד אש /
וישפיל עוד לראות בארץ וידבר מימים ונהרות וכל אשר נראה
ונבחן בהם ויקשור למודים ביסוד מים / וכן יקשור ביסוד
הרוח הלמודיים מטבע הרוח / מאויר העליון והתחתון /
והנסיונות הנעשים על ידי משקלים וכו' · ואח"כ ידבר ממחלקות
שטחי כדור הארץ (ע"פ הגעאגראפיע) 1) / ומטבע העפר /
ויקשור למודים ביסוד עפר / ומשם יסע למחוזות הטבע /
וידבר מהרעמים ברקים וזיקים וכו' · אחר זאת ידבר מתולדות
הטבע (נאטורגעשיכטע) ע"פ חלוקת דומם / צומח / חי / מדבר /
ויאריך מעט בידיעת עשבים / וממנם הוא בא אל האדם /
ויבאר תחלה הרכבת גופו ואבריו ע"פ חכמת הנתוח / וידבר
מארבעה חושיו / ויאריך בחוש הראות / ע"פ חכמת אפטיק /
ואח"כ יחקרהו בבחינת הנפש / ויקשור בו שאר הידיעות
הנקנות ע"י נפש אדם / ויוסיף לדבר מחכמת הגיון וממה
שאחר הטבע (מעטאפיזיק) ועלה יעלה עד שערי הקבלה /
אשר עד כה נלונו במראה עינינו ·

(ההמשך במחברת הבאה)

---

1) ענין כפלא הוא / שבהזכירו (דף כא) הארצות המפורסמות
בחלק אייראפא שכח לכתוב ארץ צרפת — — ·

## העתק מספר מאיר עיני עברים

**מולד** הראשון של בה"רד הוא יוצא מפסוקים הראשונים שבתורה, כדאיתא בס' העברונות, ובין לר"י האומר בניסן נברא העולם ובין לר"א האומר בכ"ה אלול שאחרי ניסן הנזכר נברא העולם, בין כך וכך תשרי הקודם לבריאה הי' ראוי להיות מולדו בה"רד, ומה שבעלי מלאכת העבור נתנו סימן וי"ד למולד תשרי הראשון בכ"ע הוא ג"כ נכון, כי מולד הראשון של תשרי משנת תהו הי' בה"רד אליבא דכ"ע, אך כשנצרף אליו יתרון מולדות השנה שהוא ד"ח תת"עו יצא מולד תשרי ביום וי"ד, וזהו לבני מזרח שאינם מעברים גו"ח אד"זט כמנהגנו, כי אם בה"זי גו"ח, ואין הבדל בינינו לבינם אלא במנין שנה אחת לשנות עולם, ד"מ כעת שאנו מונין ה' תקס"ט לב"ע, ימנו הם ה' תקס"ח, מפני שאנו מונין מתשרי של שנת תהו כי מקצת השנה ככלה · והעקר אצלנו הוא בה"רד, והם אינם משגיחים בזה ומונין מהבריאה עצמה, והעקר אצלם הוא וי"ד, נמצא שנת ב' למ"ק שלהם הוא שנת ג' למ"ק שלנו, ולכן גם להם הוא העבור, וכן שנת ה' שלהם, הוא שנת ו' שלנו, וכן כלם · ואין הפרש אלא שאנו חושבים לעקר בה"רד, והם יקחו לעקר וי"ד שהוא עודף ד"ח תתע"ו על סימן בהר"ד, וכשנוסיף יתרון ב' שנים על וי"ד, כאלו הוספנו ג' שנים על בהר"ד, וחשבון אחד לכלנו, ובזה סרה תלונת בעל המחבר ספר הברית (מאמר ד' פ"יד) ע"ש ·

**הק' מאיר קארניק מגלוינא**

---

# ג

## תולדות ישראל

---

# מגלת יהודית בקצור

מאת החכם המליץ המנוח מו' **דוד פראנקי מינדים** ז"ל·

(אמרו המאספים : החכם ר' דוד פראנקי הנ"ל , הנודע בעמו ע"י תפארת שיריו ומליצותיו , אשר הרבה מהם נמצאו במאסף הקדם , העתיק שיר אחד , שמו' תשועת ישראל ביד יהודית מלשון איטלקי ללשון הקודש , והוא שיר ספורי בין גופים המדברים , בשני חלקים , ושלחהו זה שנים רבות בכתיבת יד לאחד מאוהביו להכניסו במאסף , אך לא הספיק השיר לבוא , עד המאסף נשבת · ומגודל יקר תפארת השיר הזה עלה נדעתנו להדפיסו עתה , וכבר סדרנוהו להביאו תחת מכבש הדפוס , והנה אחד מבעלי חברתנו הגיד לנו , כי כבר שלח החכם ר' דוד הנ"ל לפני מותו העתקה משיר זה בכ"י ליד החכם המדקדק המפורסם מהו' וואלף היידענהיים ש"י , והוא הדפיסו כפי רצון המחבר המנוח באותיות יפות ומהודרת · על כן שנינו את מחשבתנו לבלי הסיג גבול להחכם ר' וואף הנ"ל · ויועצים אנחנו לכל קוראי מכתבינו לקנות זה ס' תשועת ישראל וכו', כי הוא שיר נעים ונחמד , מלא מחשבות רמות ונשגבות · אך למען התועלת אשר למגלה הזאת , העתקנו אך ספור הקצור

הקלור ממנו, כאשר כתבו המחבר בראש שירו, גם נביא פה אפס קצהו מפתיחת ספרו · וזה לשונו בפתיחתו :

,,תכלית הבאת הספר החביב הזה, תשועת ישראל בידי יהודית, לשוננו הקדושה בשיר (כאשר שר אותה בלשון איטאלקי הנבון וחכם גדול ומפואר על כל פייטני דורו, הכומר פייטרו מאטאסטאסיו, הנכבד והנאהב בהיכל אדוניו הקיסר פראנציסקו החמישי, שמלך בכבוד בארץ אשכנז) היא במחשבה ראשונה, להלל לגדל ולקדש שם שמים בפרהסיא לעיני כל יושבי חלד במעדנות השירים הנעימים והמליצות היפות המושכות הלבבות, בהשנות לספר נפלאותיו ברנה לכל יבוא מדור לדור הנסים והפורקן שעשה לאבותינו בימי ובידי הצדקת יהודית הנ"ל, כשעמדה עליהם מלכות אשור הרשעה ובקש להכחידם מגוי, בחרב אולופורנים שר צבאות נבוכדנצר ומשנהו · ואף אמנם שלא קבלו חז"ל מגילת המאורע הזה בכתובים, על דבר שלא נכתבה ברוח הקודש, הנה כבר קימו אמתתה קדמוני רבותינו בעצמם במקצת, ככתוב בספר הכל בו הלכות חנוכה סימן ע"ד בשם מפרשים, שנס חנוכה אירע על ידי יהודית וכו' ע"ש · הר"ן פרק ב' דשבת, והשולחן ערוך א"ח סימן תר"ע, ובספר מאירת עינים פרק כ"ב, ובהגהה זכר עשה לנס הזה של חתיכת ראש אולפורנים שר צבא נבוכדנצר ראשון ככתוב במגלת יהודית · ובצמח דוד גאנז ח"א דף כ"ב כתב וז"ל : זמן זה המעשה לא ידענו, כי לא נמצא בספר יוסיפון מזה דבר, ולפי דברי הפייטן המיסד יוצר של חנוכה היה המעשה הזה בימי חשמונים · ואנכי הנה ראיתי ומצאתי הון לי גלוי מלתא שלא מצאו ולא ראו הענקים האלו האנשים השלמים אתנו · והעידו לי שני עדים נאמנים שעל ידי יהודית ובימי החשמונים היתה התשועה ונס חנוכה, האחד המעיד הוא, פסחים ק"א ע"ב בתוספ' ד"ה שאף הן היו באותו הנס, וז"ל : פי' רשב"ם שעל ידן נגאלו במגלת אסתר, ודחנוכה על ידי יהודית, והעד השני אבודרהם בהלכות ברכות שער ח', וכה דבריו : מברכינן דוקא בנס שהוא יוצא ממנהג העולם

מדרך האוללות וכו׳ , ובחנוכה לאו משום מעשה דיהודית מברכינן שעשה נסים אלא משום פך השמן וכו׳ · ואנכי הרואה שרבים מבני עמנו לא קראו ולא ידעו פרטות הנס בעבור שנחבא בספרי אפוקריפי, אמרתי בלבי אנכי אמשכם לקריאתו בעבותות אהבה , אעירה הנבל וכנור דוד בשירי זמרה / ואנחילם הטוב המועיל והערב בחדא מחתא , למען ילמדו לקח , ועל שרשי נפשם אחקקה כי ה׳ האלהים לבדו מושיע כל חוסי בו ומעוזם בעת צרה וכו׳ " ·

לעבד ה׳ לדוד בן החכם והעניו כמ"הר
אברהם פראנקי מיכדים, **חפשי** בישרא

---

# מגלת יהודית בקצור

---

**בראות** נבוכדנצר מלך אשור המולך בנינוה העיר הגדולה את רכבו כי רב ופרשיו כי עצמו ׳ ערך מלחמה עם ארפכשד מלך מדי בשנת שתים עשרה למלכו (ג׳ אלפים ותיד ליצירה) ׳ ונצחו וישב ממנו שבי · אחרי כן גבה לבו וישלח מלאכים למלכי פרס שיבאו וישתעבדו תחתיו ׳ ולשלוח אליו את צבאות אביריהם לעזרו בכבוש ארצות · ויהי כשוב משולחיו אחור בבשת פנים וכלימה ויבשרו לו שהמלכים האלה מאנו לשמוע לו ושיערכו אתו מלחמה׳ חרה אפו ויקצוף וישבע בכסאו לדכא תחת רגליו כל מלכי קדם · ובשנת שמונה עשרה למלכו התיעץ להרוג ולאבד ולמלוך בחימה שפוכה על כל מי שלא יבא

בעזרו

בעזרו ולא יתענה תחת ידו · ויצו לאולופירניס משנהו השר הגדול על כל שרי צבאותיו לקחת אליו מאה אלף רגלי וי"ב אלף פרשים תופשי קשת מרכבות וגמלים ׀ ועם רב כארבה וכחול אשר על שפת הים׀ וללכת למשול בבני עמון ומואב בכל ארץ יהודה ומצרים׀ לכבוש ממלכות לרד לפניו גוים להרוג ולאבד העומד על נפשו · וגם אולופירניס גאות לבש בגדולת אדונו׀ והוריש בעמים כי בא יבא בקצפו לרשת ארצותם ולכסות עין הארץ באבק פרסות רגלי סוסי צבאותיו · ויאמר בלבו שבזרוע מחנהו לא יבצר ממנו לנצח כל יושבי תבל ושוכני ארץ׀ ובכל המקום אשר קרב לבוא רגזו והלו מפניו והקדימו לצאת לקראתו לקבל עול מלכותו על שכמם בעד נפשם׀ וכל זה לא שוה למו כי בכל אשר פנה הרשיע · וכשמוע אנשי בתול הדבר הרע הזה וכי הוא נקרב אליהם להלחם בם יראו מאוד על נפשם ועל טפם ועל ירושלים ובית מקדשם׀ ויקראו צום ויתכסו שקים וישימו אפר בין עיניהם ויצעקו ותעל שועתם השמים · ויהויקים הכהן הגדול בירושלים אמץ לבבם לבלתי ירא מהרב רעה רק יבטחו בה' ויושיעם · וצוה שישימו במבואי העיר אנשי חיל מלומדי מלחמה כשבילים הצרים שאין מקום לעבור בם כאחר יותר משני אנשים (סי' נ' ו') להמנע ההעברה · וכראות צבאות האויבים כי בצורה ונשגבה העיר והמהלכים צרים לקרוב אליה לרדתה׀ סגרו אמות המים וסתמו המעינות המשקים אותה להמית העם היושב בה בצמא · ויתועדו שרי ובני העיר על עזיהו בן מיכאל השמעוני שר הצבא חיליהם ומושל העיר ויפצרו בו עד בוש׀ שיצוה לפתוח שערי העיר ולמוסרה לאשורים , כי טוב להם להיות לו לעבדים ממות בצמא · ויחר לעזיה מאד ויחל את פניהם שיוחילו עוד חמשת ימים אולי בהם

יהמו רחמי שמים צור גואלם ויוציאם מצרה לרוחה ואם
לא ישלח עזרו מקדש ימלא עצתם · וישמע העם לקולו
וילכו איש איש לאוהלו , ועזיה וריעיו עלו אל המצורה ׃
וירא הצופה איש נעזב וקשור אל עץ אחד במבואי העיר ,
וילכו אנשים אליו והתירו אסוריו והביאוהו לעזיה · וישאל
את פיו לאמר הגד לי מה קרה לך ומי אתה ? ויען האיש׳
שר צבא ונשיא בני עמון עבדך · הנני באתי לחסות תחת
כנפי אולופורנים להציל ממות נפשי · אחיור שמי ׃ ויהי
היום כשמוע אולופורנים את חוזק מצחי בני העיר הזאת
בתול לבלתי הכנע מפניו · העיז יועציו כל נשיאי עמון
ומואב וכנען · ושאל לדעת את העם השוכן בההרים
האלה מה הוא ועל עזרת מי בטחו לעצור נגדו בקרב ·
כראותי כי אין איש עונה אותו דבר · אני עניתי אליו ,
ידעתי את העם מיום נהיה לגוי עד עתה · אדוני שמעני
כי רק אמת יהגה חכי · האומה הזאת כלה זרע אברהם
העברי בשם ישראל תכונה · גדול אלהיהם מכל אלהים
אלהי מערכות ישראל שמו · אביהם הלזה נולד באור
כשדים וימאן לעבוד אלהים אחרים ויקרא בשם ה׳ ועבדו
לבדו · הוא האלהים בראותו את לבבו נאמן לפניו צוה
לו ללכת לכנען וישב שם הוא ובניו וזרעו והצליחו עד
למאד , עד בא שבע שני הרעב במצרים וירדו שמה יעקב
ובניו ויפרו ויעצמו מאד מאד , ויענו אותו המצרים בעבודת
פרך ויגאלם משם צור חסיו בו בנפלאות גדולות ויוליכם
כעדר במדבר בעמוד אש וענן לנחותם הדרך , ויאכילם
דגן שמים , ומחלמיש צור השקה להם מים , וינחם אל
מחוז חפצם הר זה קנתה ימינו ונצחו אויביהם כי ה׳ נלחם
להם וינשאם וינטלם כל ימי עולם ברוב חסדיו · ועתה
כעת נחקורה נא לדעת אם אינם שומרים חוקיו ומפירים

 בריתו

בריתו אשר כרת אתם , נצא עליהם וננצח,כי יהפכו ביום
קרב , אך אם נאמנה את אל רוחם לא נעלה , כי כשלו
כח כל צבאות העולם כלו יחדיו לגבר עליהם ולעשות
להם רעה גדולה או קטנה · עוד הדבר בפי והנה אף
אולופירנים חרה בי , עלה עשן באפו ויגרשני מפניו ,
באמרו ששקר עניתי באמרי שיש כח אמיץ בשמים ובארץ
שיעמוד נגד זרוע מלכו , ושלח אותי אסור בכבלי ברזל
ויקשרו אותי בעבותים אל העץ אשר ממנו הורדתי ·
ובצאתי מפניו אמר אלי עתה תראה כמה כשל כחם
מכחי ומחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם ומי הוא זה
אשר יוכל להצילכם מידי · ככלותו לדבר כזאת הדבר אתו
עזיהו נחומים ויאספהו לדור בהיכלו באהבתו אותו · ויהודית
ידעה את כל אשר נעשה , ואספה אל ביתה המושל
ומריעיו זקני העיר ופתחה פיה בחכמה לאמצם ולנחמם
לבלתי הכנע ביום צרה ולבלתי התיאש מרחמי שמים
הרבים · והאשה הזאת אשת חיל ויראת ה׳ , מתאבלת
על בעלה זה ד׳ שנים , כל ימיה לבושה שק ומתענה
ולילותיה עומדת בתפלה ותחינה נכח פני ה׳ על עמה
וקרובה שיושיעם מצרתם , והודיעה להם שלבש׳ רוח עצה
וגבורה את נפשה ושנתעוררה ממרום לצאת עת בא השמש
הוצה לעיר מבלי הגיד לשום אדם את אשר יזמה לעשות ,
ובקשה מהם שיחלו פני אל בעדה שיצליח מעשיה ושיחזק
ויאמץ לבבה לכבוד שמו המבורך והמרומם סלה , וילכו
להם · הם לא הרחיקו ותשב יהודית לחדרה ועמדה
בתפלה ובכיה את פני ה׳ אלהיה למען תצליח בדרכיה
ויאמץ זרועותיה בגבורה בעת אשר תזכיר את שמו להיות
לה לעזרה , ומיד מחתה דמעתה מעל פניה ולבשה בגדי
חמודות רקמות זהב וכסף , ותטיב את ראשה במרגליות

ואבני חפץ · וקווצותיה בשמנים ערבים רוקח מרקחת עולה ריח ניחוח ותתיפה מאד · ותתן נאד יין סלת וחטה ודבלת תאנים ביד שפחתה · ותלך ותצו לפתוח להן שערי העיר ותצאנה שתיהן בלב שליו ובוטח · וכל העם היא נפלאת בעיניהם ואין דובר דבר · בצעדן דרך מה מעם · פגעו באנשי חיל אוליפורניס · ויתמהו איש אל רעהו בראות יופי יהודית ונחמדות לבושיה ויביאוה לפניו · וגם הוא התפלא בראות פני כבודה ויהי כחולם בעיניו · וישאל אותה מי היא ? ולמה באה אליו ? ותאמר שלום · אנכי יהודית שפחתך מפני צר"ה גבי"רתי אנכי בורחת · כי יודעה אנכי שאל עליון קפץ רחמיו ממנו ומסרנו בידכם למשול בנו כטוב בעיניכם כי חטאנו לו · וכשמעו אמריה כי נעמו האמין לה ותמצא חן בעיניו · ויצו לשרים אשר אתו לאמר · תנתן לה כל אשר תתאוה נפשה · וינחמה והען יהודית ותאמר · הן הבאתי עמי מאבלי ומאכל שפחתי לבלתי התפרנס באסור לנפשי · ואחרת אשאל מאתך רשות לצאת עם אמתי בחצי הלילה לשוח בשדה תפלה ותחנה ליוצר נשמתי בעד נפשי ולהללו בשבחות ובזמירות · מבלי יעצרוני ללכת בני החיל או שום אדם בעולם · ויצו אולופירניס להעשות כן לכל העומדים עליו · ביום השלישי צוה לקרא אותה אל משתה היין בלילה עם שריו וגדוליו · כי בערה בו אש החשק ואהבה מפני יופיה והדרה · ואמר להם שאחרי אכול ושתו ילכו איש איש לאהלו ותשאר היא לבדה עמו · ותלך יהודית אל המשתה נכון לבה בטוח בה' ומורא לא עלתה על ראשה · ואוליפירניס היטיב לבו בכל מיני מעדנים ושתה לכבודה הרבה מיין הרקח וישכר · ובקימו מעל השלחן כרע נפל על פניו במשכב ערשו וירדם והלכו למו הקרואים

רק יהודית היא נותרה לבדה אצלו · אז אמרה בלבה זה היום עשה ה׳ וזאת העת להושיע עמו על ידי , ותתחנן לפניו לאמץ זרועותיה בגבורה רגע ברצונו להוציא מחשבתה מהכח אל הפועל . ורוח לבשה לקנא קנאת כבודו , ותלך בלאט ותאחז חרבו התלויה בעמוד ערשו ותוציאה מתערה ותשא עיניה לשמים · וחיש תפשה בשמאלה בשערות ראשו ובימינה שמה החרב בלועו · ותוסף להכותו שנית וכרתה ראשו מעל שכמו , ותחיש לגלול אותו ביריעת ערשו התמורה · ותצא מלפניו ותתן אותו למשרתה המיחלת על שובה פתח האהל כאשר צותה גבירתה , ותלכנה שתיהן ותצאנה בין השדרות כמנהגן בחצות הלילה להתפלל בשדה מבלי מעצור ותרוצנה לבתול , בקירבתן לחומה קראה יהודית לצופים לפתוח להן השערים ויצאו לקראתן באורים ותהם העיר · ותהס יהודית את העם וישתוקו · ותקרא הללו את ה׳ הודו שמו כי ידו הגדולה הושיעה לכם בימיני · והוציאה להם ראש אוליפורנים הצר הצורר אותם ויכירוהו ויתמהו איש את רעהו עד למאד · ויברכו ה׳ ויחדו נשאו קול זמרה בשמחה רבה ותבקע הארץ לקולם בתהלות לאל עליון גואלם ומושיעם בנפלאות לא עלו על לב לעולם · ועזיה קרא לאחיור לבא לשוש בשמחת לבו בתשועתו ותשועתם , ובראות אחיור הראש הנכרת לא נותרה בו נשמה ואחזו חיל כיולדה · אחרי כן חיתה רוחו וכרע לפני רגלי יהודית והשתחוה לה ויהללה על כל הטובה שעשתה לעמה ויאמר · עתה ידעתי כי גדול ה׳ מכל אלהים ומהעת הזאת כל ימי חיי מאמין אנכי אחדותו ולו לבדו אעבור בקרב עמו ישראל · ויצו למול בשר ערלתו להכנס בבריתו של אא״עה לשמור ולעשות כל הכתוב בתורת משה

ותצאן

ותצאן כל הנשים בתופים ובמחולות ותען להן יהודית שירה חדשה גדלו לה׳ אתי כי גאה גאה ופדה את יעקב מיד חזק ממנו בידי אשה נעדרת כח וגבורת לב למלחמה ·

באשמורת הבקר בהתודע הדבר במחנה אל צבאות אולופירנים ובראותם כי מת גבורם נסו איש לנפשו כמפני קרב ורודף אין בתמהון לב וכשלו ונפלו , ויצאו צבאות בתול וירדפו אותם כאשר תעשינה הדבורים ויהרגו בם הרג רב ויבוזו ביזה ויחלקו שלל רב , וכל יושבי ירושלים באו בתול לראות את הצדקת אשר על ידה היתה התשועה הנפלאה הזאת , וישמחו עמה במחול ובשיר כליל התקדש חג בטוב לב משתה תמיד שלשה חדשים להורות לה׳ כי טוב כי לעולם חסדו ' ויתנו כבוד והדר ליהודית נער וזקן ויצא שמה הטוב והגדול עד למרחוק ·

תם

---

# ערמת נשים

רַבִּים חֲלָלִים עָרְמַת נָשִׁים הִפִּילָה
בְּרִשְׁתָּהּ יִכָּשְׁלוּ גַם גִּבּוֹרֵי כֹחַ
לִגְזוֹז שַׂעֲרוֹת שִׁמְשׁוֹן יָדְעָה דְלִילָה
וִיהוּדִית כָּל רֹאשׁ אוֹלְפוֹרְנִים לִפְלוֹחַ ·

ש – כ ·

# ד

## תולדת הזמן

(יען כי ארך משך הזמן מיום שלחנו בשורת המאסף בישראל עד היום שזכינו להוציא מחברת הראשונה ממנו, לכן לא הגיעו עוד לידינו המכתבים מחדושי עמנו ממקרה יום, אשר הוחלנו מאוהבינו השרים אתנו אגרות מפאריז, אמסטערדאם, קאפפענהאגען פ"פ אם מאיין וכו'. אולם קוינו להוציאם במחברות הבאות אי"ה. ופה נעתיק שתי אגרות אשר קבלנו מקרוב מאמסטערדאם, למען יראה הרואה, כי עוד תבער אהבת ל"הק בלב רבים מאחינו, והקול הזה נשמע כמעט בכל האגרות הבאות לנו מערים קרובות ורחוקות.)

---

### אמסטערדאם יום ו' כ"ה טבת תקמ"ט.

אן דיא געזעללשאפט העבראישער
ליטעראטורפריינדע אין ברלין.

איבעראויס אנגענעהם וואר עס מיר, איהר געעהרטעס שרייבען פאָן ר"ח כסליו שנה הזאת ערהאלטען צו האבען. ווען איך זיא פערזיכרע, דאס דיא העבראישע ליטעראטור דאס ליבלינגס=שטודיום מיינער יוגענד, דיא אנגענעהמסטע אונטערהאלטונג מיינער בעסטען אויגענ=בליקע וואר, אונד צום טהייל נאך איזט, זא גלויבע איך, דער מיהע איבערהאבען צו זיין, איהנען דיא פריידיגע געפיהלע צו שילדערן, דיא זיך בייא דער נאכריכט דער וויעדעראויפלעבונג דערזעלבען אין מיר רעגטען

רעגטן · שאן לענגסט וואר עס מיין הייסעסטער וואונש ,
יענעס אונטערבראכענע , דיא ליבע צו דען וויססענ־
שאפטען זא זעהר ערוועקקענדע שורנאל (המאסף)
ווידער עמפארקאממען צו זעהן , אונד גערן העטטע
איך פאן יעהער אללעס מיר מעגליכע צור רעאליזירונג
דיזעס וואונשעס בייגעטראגען · מיט פערגניגען ער־
גרייפע איך אלזא דיא געלעגענהייט , דיא קאממיסיאן צור
פערברייטונג איהרער צייטשריפט צו איבערנעהמען . — —
איינליגענדעס שרייבען 1) איזט פאן איינעם יונגען
טאלענטפאללען מאננע , דער זיך זאוואהל מיט דער
העבראישען אלס אויך מיט פערשידענען אנדערן שפראכען
אונד וויססענשאפטען מיט דעם גליקליכסטען ערפאלג
בעשעפטיגט · וויר ביידע האבען אונלענגסט אין פער־
בינדונג מיט נאך אייניגען פריינדען אללהיר איינע
געזעללשאפט אונטער דעם נאהמען חנוך לנער
געשטיפטעט , וועלכע , וויא איהר נאהמען פערשפריכט ,
דיא פערבעססערונג דער יידיש־האללענדישען שולען אב־
צוועקט · 2) דיזע געזעללשאפט (דערען פרעזידענט
צו זיין איך דיא עהרע האבע) איזט בערייטס פאן דען
העהערן בעהערדען בעשטעטיגט ווארדען · — — —
איך האפפע , איהנען אין דער פאלגע אפטערס פאן
דערזעלבען אונד איהרען פערריכטונגען מיטטהיילען צו
קעננען א. ז. וו. ·

ה׳ זאממערסהויזען ·

אל

---

1) זיהע דען פאלגענדען בריף ·

2) דאס נעהערע פאן דען פערריכטונגען דיזער געזעללשאפט זיהע אין דער דייטשען צוגאבע צו דיזעם העפט ·

אל עדת המאספים חברת אוהבי לשון עברית ·

ה' עמכם גבורי החיל!

למן היום אשר חנני אלהים דעת וירהיב בנפשי עוז לדרוש ולחקור בלשון עבר, התענגתי על אשר השגת מכתב המאסף, כי תועלתו גדלה מאוד · ואמרתי בלבי: ויואל אלוה ויתחברו אנשים חכמים ונבונים יודעי הלשון ושוחרי החכמה, ויוסיפו שנית ידיהם להרים קרן לשון עבר משפלותה אשר השפילוה בני בלי שם, ולכוננה כבראשונה! ועתה כבוא לידי מכתב בשורתכם ויהיו דבריכם לששון ולשמחת לבבי, כי כעדי זהב וחלי כתם כן אמרי תבונתכם על און שומעת · על כן הנני נותן לכם בזה תשואות חן חן על הדבר הטוב אשר החילותם לעשות, ימלא האל משאלותיכם, וחפץ ה' בידכם יצליח! וגם אני מך הערך אעשה כל אשר ביכלתי, לשלוח לכם לעת מלאת פרי עשתונותי ומזמותי, ואתם תבחנו אם ימצאו חן בעיניכם, וראויים המה לתת להם מקום במכתביכם, אם לא · יגן נא האל בעדכם כעתירת עבדכם

פה **אמסטערדאם**, ביום השלישי, כ"ב לחודש העשירי הוא חודש טבת תקמ"ט לפ"ק ·

הק' **משה** בן כה' **טרייטש** יצ"ו
חבר לחברת חנוך לנער וכו' ·

# ה

## ענינים שונים

---

## קונטרס נמצא 1)

### א

**ויהי** באחת והמשת אלפים וששים שנה למלוך מלך נשגב ונורא על כל ארצות קדם וימה צפון וגם תימן: על כל רם ועל כל עמק על צבא השמים ממעל ועל הארץ ומלואיה ועל אשר במים מתחתיה: ואנכי בצי אדיר העובר במצות המלך בלב ים הגדול ורחב ידים: ובאניה מכל חי מכל זרע ומכל דוממי השדה למיניהם: והיא שטה ועברה על פני המים כימים ימימה

---

1) הקונטרס הזה נמסר לנו מיד אחד מאוהבינו, אשר גם לו נתן לתשורה מיד אחר זה כמה שנים, ואין אחד מאתנו יודע לא שם הספר ולא שם מחברו · והוא נחלק לקאפיטעל ופסוקים הכוללים ויכוחים בין גופים מושכלים (אָרגאַניזירטען פערזאָנען) בעניני הנהגת העולם ומקרות בני אדם והשארת הנפש וכו' · ויען כי מצאנו בו דברי חפץ נתנו לו מקום במאסף, והעתקנוהו כאשר מצאנוהו בלי חלוף ויתרון · וצר לנו שלא הגיע לידינו ממנו יותר מתשעה קאפיטעל כי השאר הלך לאבדון · ד"ה

ימימה מזרוח השמש עד תקופתה : ויש נוע תנוע ללכת ותסב ימינה ושמאלה לירכתים כי תביט גלי הים והנם זועפים : והיה כאשר צללה לעבר ימינה ויזעקו יושבי ימין אל אלהים ותעל אליו שועתם וימלטו : וכאשר הטתה לעבר שמאלה צעקו שוכני שמאל ויעתרו והנה מפלט למו : ויהי היום והנה רוח גדולה וחזק קם וירעם במי הים ונערמו עד נכח פני השמים : ויתגעשו וירעשו הגלים ויגעו בירכתי הספינה ותרם מעל המים ותצל : ותלך הלוך והגבה הלוך והטבע והאניה חשבה להשבר : ויהי זעקה גדולה בין יושבי הצי ויתחנן איש איש לאלהיו וכל עין כדמע הביט למרום : ויעבר אלהים הרוח וינח הים מזעפו ותלך האניה כמשפטה הלוך והשקט : ושם היו בין הזועקים בצרה איש נבוב ורך לבב ושמו חֶמֶר הַיְוָנִי : וסביב לו שלשה רעיו שם האחד מַעֲרִים הַהִמְיוֹנִי ושם השני פֶּקַח הַמּוּשְׂכָּלִי ושם השלישי בְּנָיָהוּ הַיִּדְעוֹנִי : והיוני בזעקו על סאון הרעש נשמע קולו על כל הנלוים אליו : ויחלש ויפול על פניו ויתעלף ויקומו שלשה רעיו לעזרו ולהקימו : ואבהל גם אנכי לעזרת הנופל לראות מה יעשה בו : ויחי המתעלף ויקם על ברכו ואחרי כן דברו רעיו אתו : ואני הנני עומד למולם לשמוע שיח האנשים האלה : כי שתו בשמים פיהם ובגדולות ובנפלאות תהלך לשונם : ואשתומם על היוני כי פער פיו בלי חק לתת דפי בכל מעשה העולם :

ב

**ויען** חמר היון ויאמר : דלף טרד ביום סגריר נשיאים ועבי דאנה ורוח נהם אין : כי יתחמץ לבבי וכליותי אשתונן לדעת מה אני ומה חלדי ונצבתי לריב

עמדי : מי יתן לא הייתי כי אהיה כלא היה : למרה
קדמוני אור יומם לראות כי עתדתי שכון בארץ ציה
וצלמות אפל ואין נגה לה : מה שפרה נחלת רגבי
עפר חבל טיט הוצות מה נעים : קנאתי עפרות אדמה
כי תיטב להם מעפר ואפר : אם הושפלו והיו למרמס
חיתו יער ולמרוץ טלפי בהמות שדי : לא ידעו ולא
יבינו אין רגע להם באין מרגוע שלוים ושאננים מפחד
רעה : לא ייראו כי יבא חום וחמת קרח לא תבעתמו :
לא יגורו שוט חרב כי בא ובימי רעבון ישבעו : עננים
כי יפגשו יריקו שפעותיהם בכל עז : או אפיקי נחל כי
יבגודו יעברו חק גרותיהם : ישטפו עפר ארץ ינערו
שפיי הרים והיה העקוב למישור : איה איפוא השוד
לצרור ארץ כי זעקת שבר יעוערה : אחת היא לו שכנו
בראש גבעה או דור פני האדמה או בעמקי תהום ינוח :
מה שהיה הוא שיהיה באשר הוא שם : סועה וסער כי
ירעש כה וכה ידפהו הרוח : מה יצר לאבק כי הגבה
והורד כי הוסחר סובב הולך אל אשר הפילו הרוח שם
הוא : לא חיו על כן אין למו משפט מות אשר היו
יהיו לנצח : ואנכי הגבר רואה עניי ידעתי מרת לבי
ומכאובי לנגדי תמיד : נעליתי על כל חי כי נבונותי
ובה אדע כי מך אני משיח השדה ומחול על פני
האדמה : טובים היו ימי ילדותי אף כי גם עליהם רע
מעשה החיים : אף לא עברו רגעיו באין מכאוב ובאפס
מחסור ותוגה אין גם אחד : אך לא בהלוני פגעי מחר
מהעתידים והאותיות נפשי לא השתוחחה : יומם לא
הכני מקרה לילה מבלי דעת כי יבא ליל : שקטתי נשף
מבעותי יום מי יגיד לי כי יאתה בקר : הוספתי דעת
הוספתי מכאוב כי משנה נגעה בי משלחת יד מלאכי

רעים : עוד נגע אחד יהלמוני והנה זה בא בצלמו ברמותי : יחלוף על פני יכביד את לבי ויאמר מחר הנני נוגף ארח גבוליך : על מה יהולל איש כי נפקחו עיניו ויש דעה בבני אדם סלה : הלא מרעו שברו עומק בינתו שאול ואבדון והכמתו מוקש היא לו : ואם אמור יאמר אנוש אהבתי את ימי אני אשא אני אסבול ואמלט : כמה ימי שני חייו התעיף עיניך בו והנו חלף הלך לו : ימיו כצל יעבורו וכעשן יחלופו : והיה ראשיתו מצער ואחריו אל המתים :

ג

ויען מערים הדמיוני 1) ויאמר : מי ישא קולך נהי ותמרורים ולזות שפתיך מי לא נלאה : לך דמיה תהלה מאשר תרבה תאניה ואניה : ידעתי עשתנות חולם והנה שכורי יין לא נעלם ממני : ראיתי חסר דעה וארוץ עמו חבר אני לכל אנשי שגעון : לא מחשבות אלה מחשבותיך בנתי לרעם מרחוק ואותך לא אתבונן : על ערסו כי ישכב עובד ידיו ורגליו וכל עצמותיו ישכנו ינוחו יחד : מיגיעי יומם מעיפות מלאכה חיילים כי יגבר : נחלש כח עורקיו ומוח עצמותיו יאבד עזו : ידמו מעשות פעלתם עד נכאו רגלי בעלם כרע שכב יתעטף ויישן : גלגלי דמיונותיו סביב סביב יתהלכון בתבת הרעיונות : בעלם אין עמם לכן יטו מני ארח ואין סדרים למו : כמוץ יסוערהו סופה וכאבק יסחרהו הרוח : אף אם לא יתחברו הרעיונות האחדות ומשולבות איננה אשה אל אחותה : אמנם אחת אחת ברה היא לבדנה טרם היו בקושרות

---

1) לפי הנראה הוא מושׂל לכח הדמיון / ולפי זה יוכנו שמות המושׂלים ביתר הגופים המדברים ·

בקושרות : שוגה ייין ותועה שכר תאותו כי יאהב לה גדלה תשוקתו : מכל עשתונותיו יכסף אחת בה יצמד אחריה ילך בכל ארחות עקלקלות : אל אשר ינחהו הדמיון מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות : כן ארחות חסרי דעת השג חפץ לבבם בל יכולו : אך לו כמה לבם ובשרם כל מזמותם עליו יחשב : יקוו ואין יקוו ואין אל רעיון אחר ישימו מגמת פניהם עד בפח הדמיון נלכדו גם המה : הן אלה קצות דרכם ורחוק ממנם דרך הפכפך וזר : עקשת אמרי פיך חֲמָר ועל הֶבֶל דברת הֶבֶל : הקלת מעשה ידי אמן רם ונשא כי שפכת בוז על מלאכה תפאר עושיה : כזבוב דבצרת על הפצעים אף על בריאת בשר עברת : למה תעלים עיניך מהביט אל רב טוב אשר בעולמו יסכן גבר : כן דרך מתאוננים את הטוב יכחידו תחת לשונם ורע רע יאמר הקונן : לו חכמת תשכיל כי עקב תוגה שמחה ואחרית איש קוה לשלום : תקוה עץ חיים היא למחזיקים בה : אשרי איש יאכל פריה ובן אדם יפיק תנובותיה :

(ויתר הקאפיטעל במחברת הבאה)

---

## רעיונות

---

שיחה בין שני נפגשים בעמק רפאים :

### האחד

מי זה יעוז לקרוב לי ? מי הנך ?

## השני

מַלְּח מנוער היה רעך
לחמי אכלתי בזיעת אפים
יבש נקודים · ובמשורה שתיתי מים ·
ערב ישנתי על קרקע הבירת
עלי שיחי יער שמיר ושית ·
פני אלהים חליתי והושיעני
המות שבר עָלִי — ויפדני ·

## האחר

סור ממני ! בל אהיה רעך
קרבתך בל אחפוץ אף בריתך ·
אני בן מלכים מנכבדי חלד
נכבד בבית אבי עודני רך וילד ·
לי יש חלפות זהב לראשי הוכן עטרת
שכיות החמדה יקרת תפארת ·
מרכבות כבוד וכל מחמדי עין
סגולות מלכים אף אוצרות יין ,
מעון שרים טירות מלכים ארמוני
ובכל הארץ ראה מי יש כמוני ?

## השני

„לי יש , בן מלכים אני" · הה גבר !
אמור : „לי היה , בן מלכים הייתי
טרם באתי פה אלי קבר" ·
מכל אשר אמרת מאומה לא ראיתי ,
בל אראה עטרת אף חלפותיך
לא מלבושי יקר לא מרכבות כבודך ·
שכיות החמדה ומחמדי עין

סגולות מלכים אף פרודות יין
שמה היה לך , בארץ אחרת ,
שמה היו חיליך לגאון תפארת ,
שמה על כלנו מאור נעלית ·
אך הנה מאומה לא הבאת ,
פה נשכבה יחד זקן עם נער
קטון עם גדול כחכם כבער ,
המות ישוה עשיר והלך
כעבד כארוניו כעם כמלך ·

**איצק אויערבאך ·**

---

## נחמה

הנחם ועזוב עצב וחימה
בתת שוט לשון בך מגרעת ,
דע כי לא ענבי רוש המה
אשר במו תאכל התולעת ·

**הנ"ל ·**

---

## רעיון

לו עוצם ועוז לי , אפקוד על ברואי חלד
אך עונג וגיל , אנחילם אך נעימות וחיים ,
איטב עם כל נוצר , אחמול על שב וילד ,
אסיר כל מכאיב , אשבית חרון אפים ,
אבלע המות , חולי משחת ימלט ;
זאת התמלה מי נתן לי ? הלא אתה יושב שמים ·

**מ. שלעזינגער ·**

# לוח הטעות

| עמוד | שורה | תחת | קרא |
|---|---|---|---|
| ד׳ | ה׳ | הממסכנות | המחסנות |
| — | ל״ב | דבדי | דברי |
| י״ד | ו׳ | דטם | דעם |
| ט׳ | י״ג | גשם | גשם |
| כ״ח | י״ח | עלמטעיטעט | עלמטטימיטעט |
| — | ט״ז | ותניחנה | ותניחה |
| — | — | חלחץ | בלחץ |
| כ״ט | ט׳ | כקסרות | נקסרות |
| ל״ג | י״ח | דִגָיון | הִגָיון |
| מ״ו | י״ז | מעפד | מעפר |
| כ״ח | י״ח | והמו | והמה |
| כ״ח | כ׳ | ותעניתיות | ותעניות |
| — | כ״ח | גדולג | גדולה |
| ס״ד | נ׳ | . | , |
| ע׳ | כ״ג | בהום | החום |

## Deutsche Zugabe.

| Seite | Zeile | statt | lies |
|---|---|---|---|
| 14 | 2 | Gebrächen | Gebräuchen |
| 14 | 2 | Eürepa | Europa |
| 16 | 3 | conformirt | confirmirt |